

Barnen fiskade flodpärlmusslor

Stora Bölesören tillväxte kraftigt i storlek under 1800-talets förstahälft. Älven fortsatte därför att skära sig in i den norra stranden. För att motverka erosionen, men främst för att underlätta flottningen av timmer, öppnades en kanal genom grunden och en stenkista byggdes i forsen under 1870-talet. Sannolikt minskade erosionen efter norra stranden p.g.a. av dessa arbeten, men i gengäld började Lilla Bölesören växa genom pålagring av älvsediment.

Namnen Gröna Oxen och Grytan kom att användas som beskrivande namn på holmarna. Grytan blev ett tillhåll för barnen på Teg. Där lekte och badade de mest hela somrarna och fiskade även upp flodpärlmusslor, som då fanns i stort antal.

Timmermagasin före skiljestället

År 1883 bildades den första flottningsföreningen, som sex år senare övergick i Umeå flottningsförening. Ända fram till 1980 förekom flottning och ett flertal bommar var utlagda i älven och området kring holmarna fungerade som ett timmermagasin.

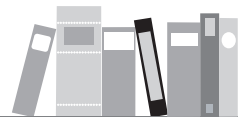
En flottarbarack fanns, liksom en hängbro, vars fundament ännu syns på Gröna Oxen. Även andra lämningar främst från flottningsepoken i form av vajrar, stockar, betongkonstruktioner m.m. är fortfarande synliga på Bölesholmarna.

Rensningen av Ytterhiskeforsen

Bölesholmarna förändrades kraftigt i samband med att Ytterhiskeforsen rensades, då Stornorrfors kraftverk byggdes. Stora mängder muddermassor lades upp, främst på Stora Bölesören. Stora utfyllnader har också gjorts på motsatta sidan älven vid Lundåkern.

Sedan 1980-talet finns en betongbro över till Bölesholmarna från Teg. Badplats med omklädningsrum och toaletter, liksom promenadstigar och grillplatser finns i ordningställda för besökaren.

Den naturintresserade kan här också njuta av fina utblickar över älven och den lummiga vegetationen och ett rikt fågelliv.

Lästips:

Fahlgren, K.

Umeå sockens historia. Umeå. 1970.

Pehr Stenbergs Umebeskrivning. Utgiven av Margit Wennstedt.

Skrifter utgivna av Johan Nordlander-sällskapet, Umeå.

1987:10.

Grundfakta och kartor:

Mauno Lassila

Text:

Urpo Taskinen, Naturmedia UT

Formgivning:

Bengt-Åke Jonasson

Stiftelsen
NATUR- OCH KULTURVÅRDSLEDEN
i Umeälvens dalgång

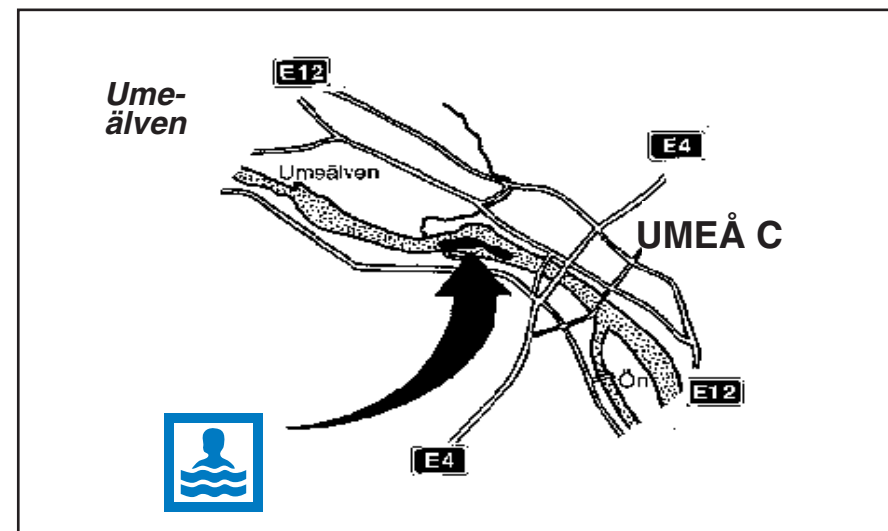
Umeå Fritid. Rev. 2001

Natur och Kultur
i Umeälvens dalgång

Bölesholmarna

- från örar till holmar

I geologiska sammanhang är Bölesholmarna så gott som nyfödda. Trots sin "ungdom" (c:a 1.000 år) har holmarna varit med om stora förändringar, orsakade dels av naturkrafterna men också av mänsklig aktivitet. Laxfiske och flottning påverkade älven som i sin tur ändrade Bölesholmarnas utseende. Bygget av Stornorrfors kraftverk under 1950-talet har starkt påverkat holmarna.

Öarna föds

Fram till i början på 1000-talet e. Kr. fanns inte Bölesholmarna. Men i och med att landet höjde sig började Umeälvens vatten gräva sig ned genom de sandiga älv-sedimenten (avlagringarna) och de underliggande lerigare finsedimenten. På så sätt föddes Bölesörarna*). Det första som syntes var enstaka stenblock, som än idag kan ses sticka upp ur vattnet öster om badplatsen. Blocken är översta delen av en moränrygg som ligger i öst-västlig riktning i älvdalen.

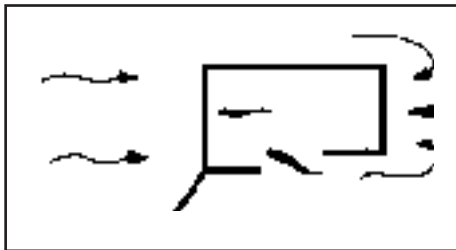
Laxfisket styrde strömmen

Från 1500-talet och framåt känner man rätt väl till Bölesholmarnas ibland dramatiska utveckling och betydelse. Redan då förekom laxfiske med pator i älven. Det var på Bölessidan (södra stranden) dessa av människor byggda strömhinder fanns. Man fraktade också ut sten till grunden för att kunna bygga de stenkar som behövdes för fisket.

Älvens fortsatta nedskärning i botten samt människans ingrepp kom att ändra på strömförhållandena i älven så att norra älvbrinken mitt emot grunden började erodera.

På tinget 1581 framkom att bönderna på norra stranden förlorat 10,5 tunnland (c:a 5 ha) mark. Fram till 1722 förlorades ytterligare 12 tunnland (c:a 6 ha). Under 1760- och 1770-talen ålades Böleborna att riva sina stenkonstruktioner, men en karta från 1802–03 visar att vissa stenkar fortfarande fanns kvar.

Isamband med vårfloden 1796 inträffade ett så stort ras efter norra stranden, att omkring 200 alnar (c:a 120 m) av Häradsvägen försvann ut i älven. En gammal kvarn som då stod kvar på Stora Bölesören, spolades samtidigt bort av vattenmassorna.

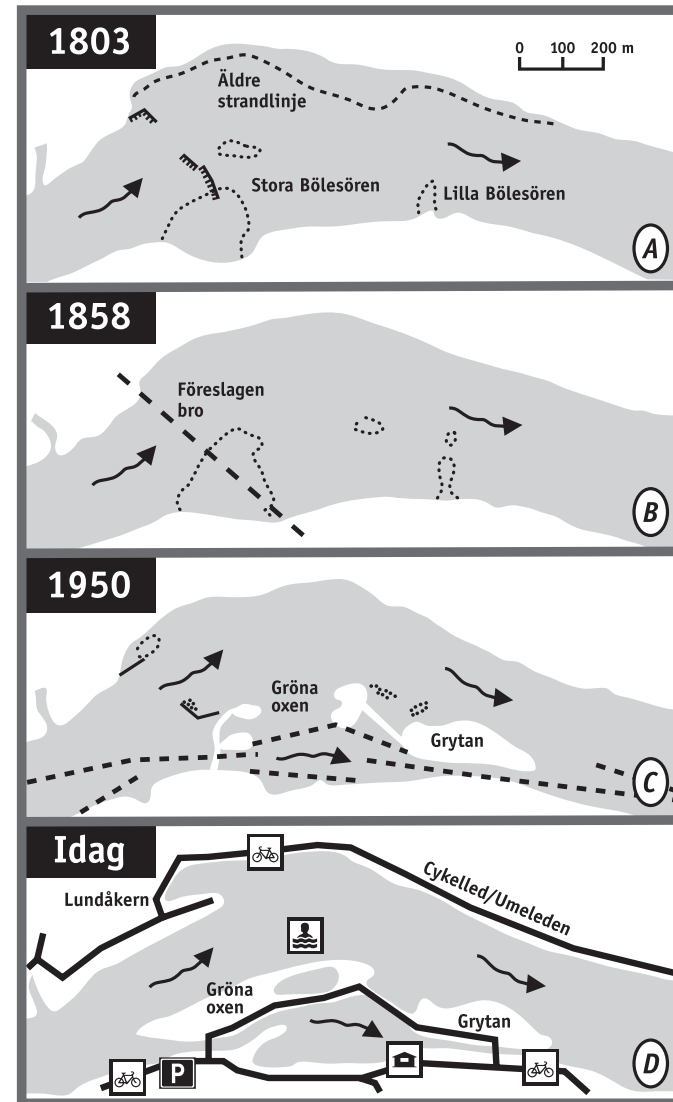

*Patan ändrar strömmen.
En pata sedd uppifrån. Laxen stannar för att vila i det lugnare vattnet som bildas bakom och inne i patan. Där kan den sedan fångas.*

Pehr Stenberg beskriver holmarna

Prästen Pehr Stenberg skrev c:a 1800 så här om Stora Bölesören: En smal rännil skiljer dennastenören ifrån södra landet, som alltid är torr när Elfven är liten. Invid denna stenör hafwa Böhle byamän ett laxfiske med stenkar och nät. Och samma stenör är utpå, emot stenkaren, delt sönder medelst en ännu smalare rännil, som alltid förer watten med stark ström och helt grund, så att man svårligen kan med liten båt ro och staka sig der uppföre. Vidare skriver han: Lilla eller nedre Böhesören är skild från nyssnämnda udde (en stenudd) medelst en smal och kort rännil eller strycka, som man swårligen kan passera uppföre med en liten båt. Vid norra ändan af denna stenören äro strenrösor efter gamla stenkar under vattnet.

*) Ö är ett gammalt uttryck som betyder grusbank eller grund. Det är samma ord som i t.ex. Öresund.

Bölesholmarnas utveckling

(A) På 1770-talet ålades Böleborna att riva sina stenkar (^^^ ^^) i älven, men kartan visar att det fortfarande fanns kvar sådana i älvfåran år 1803. Den streckade linjen (---) visar strandlinjen år 1722.

(B) På en karta som upprättades i samband med projekteringen av den första bron över älven ser man att Stora Bölesören blivit större. Bron byggdes inte här utan mitt för staden (i Broparken).

(C) För flottningen grävdes en kanal på södersidan av holmarna. Bommar (---) såg till att timret inte kom på grunt vatten. Området runtholmarna har under många år fungerat som timmermagasin. I samband med att Stornorrfors kraftverk byggdes 1953–58 fyllde man ut främst Stora Bölesören med jordmassor. Stora utfyllnader har också skett i Lundäkern på motsatt sida av älven.